

Hoorn, 15 maart 2021

Betreft: Duurzaamheidsbeleid gemeente Waterland

Geachte leden van de raad,

Op donderdag 18 februari jl. is de Rekenkamercommissie Waterland in de gelegenheid gesteld om na afloop van uw reguliere raadsvergadering het rekenkamerrapport duurzaamheidsbeleid Waterland inhoudelijk te bespreken en de (openstaande) vragen te beantwoorden. Naast de mondelinge toelichting hebben wij uw Raad toegezegd om u ook schriftelijk van informatie te voorzien die u kunt gebruiken bij de behandeling van het thema duurzaamheidsbeleid gemeente Waterland.

De Rekenkamercommissie wil benadrukken dat monitoring van belang is om resultaten inzichtelijk te maken. Mede naar aanleiding van de door u gestelde vragen treft u in deze brief concrete voorbeelden aan van vergelijkbare gemeenten die duurzaamheid monitoren.

Vraag 1. Er is een aantal vragen gesteld over het TELOS-rapport:

- a) De vraag is gesteld welke indicatoren ten grondslag liggen aan het TELOS-rapport en waarom Waterland daar juist goed of niet goed op scoort?
- b) Waar ligt de urgentie? In welke mate heeft de gemeente Waterland daar invloed op?
- c) Welke middelen zijn nodig om een en ander te realiseren. Wat zijn de kosten van bepaalde maatregelen (hoog of laag).
- d) Welke maatschappelijke partijen moeten hierbij betrokken worden.
- e) Kunt u een aantal voorbeelden geven van (kleine) gemeenten die de monitoring van duurzaamheid hebben geïmplementeerd.

Antwoord vraag 1a. en 1b.

- TELOS brengt sinds 2014 de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten uit (NMDG). Daarbij wordt door een brede duurzaamheidsbril naar de ontwikkelingen op lokaal en regionaal niveau gekeken. Deze benadering komt tegemoet aan de maatschappelijk en politieke behoefte om te komen tot een bredere invulling van het welvaartsbegrip. Kwaliteit die samenhangt met zaken als gezondheid, veiligheid en de natuurlijke omgeving, maar ook samenhangt met de vraag of in de toekomst onze welvaart gegarandeerd is.
- De monitor wordt jaarlijks opgemaakt. De score van gemeenten wordt gebaseerd op drie pijlers: economisch-, ecologisch- en sociaal-cultureel-kapitaal. Met behulp van 140 indicatoren - welke zijn onderverdeeld in 22 thema's - berekent TELOS een duurzaamheidsscore. Deze geeft aan in hoeverre gemeenten erin slagen een reeks van duurzaamheidsdoelstellingen op het gebied van de 'drie p's' (people, planet en profit) te realiseren.
- Deze 22 thema's, ook wel voorraden, zijn weer onderverdeeld in drie kapitalen: een ecologisch, een economisch en een sociaal cultureel kapitaal. Denk hierbij aan thema's zoals natuur en landschap, maatschappelijke participatie en concurrentievermogen. Deze thema's worden in de TELOS-systematiek voorraden genoemd. Voor ieder van die voorraden zijn lange termijn doelen geïdentificeerd. Deze doelen zijn geïdentificeerd aan de hand van theorie, ervaring en in samenspraak met diverse gemeenten. Deze worden ook bijgesteld als er nieuwe inzichten zijn.

Antwoord vraag 1c.

- Hierna ziet u op hoofdlijnen de meest recente score op de drie kapitalen van de gemeente Waterland ten opzichte van de omliggende gemeenten.
- In deze rapportage is te zien dat de positie van de gemeente Waterland is gedaald.

Gemeente	TOTAALSCORE			SOCIAAL- CULTUREEL KAPITAAL		ECOLOGISCH KAPITAAL		ECONOMISCH KAPITAAL	
	Score	Rank	Ontwikkeling	Score	Rank	Score	Rank	Score	Rank
Landsmeer	53.2	103	▲ 16	49.1	221	58.6	25	51.8	188
Edam-Volendam	51.5	174	▼ 25	55.2	46	52.2	155	47.2	312
Purmerend	49.7	248	▼ 57	42.9	330	54.4	104	51.9	184
Oostzaan	51.9	159	● 0	49.9	198	57.9	34	47.9	304
Wormerland	48.5	295	▼ 7	49.0	229	52.1	159	44.2	337
Waterland	51.6	171	▼ 110	54.8	56	52.8	133	47.2	311

NMDG 2020 <https://hetpon.nl/content/uploads/2020/11/TEL-044-NM2020-LR.pdf>

- In bijlage I is opgenomen hoe de TELOS duurzaamheidsmonitor voor en door de gemeente kan worden ingezet.
- De inzet van TELOS sluit ook aan bij de aanvankelijke voornemens van de duurzaamheidsagenda 2015-2018. Daarin staat daarover de volgende passage opgenomen: *"Om te laten zien hoe we ons duurzaam ontwikkelen als gemeente is het belangrijk om te monitoren en bij te houden wat de concrete resultaten zijn in de gemeente. We zullen een nul meting doen in 2015 op basis waarvan projecten / initiatieven / ontwikkelingen kunnen worden bijhouden en gemeten. Uiteindelijk is het doel om in beeld te brengen per woonkern wat de energieconsumptie is en in hoeverre de gemeente zich ontwikkelt naar energieneutraliteit gedurende deze collegeperiode, maar ook voor de periodes daarna. Voor de monitoring van onze duurzaamheidsagenda wordt - net als door de meeste gemeenten binnen de provincie Noord-Holland - gebruik gemaakt van Enervisa. In deze webbased applicatie wordt op projectbasis de gerealiseerde CO₂-reductie, duurzame energie en energiebesparing in beeld gebracht. In combinatie met de gegevens uit de landelijke klimaatmonitor en met gebruikmaking van de door TELOS opgestelde duurzaamheidsindicatoren meten we de voortgang van acties en projecten binnen de gemeente."*
- In het gesprek van 18 februari jl. kwam ook naar voren dat u als Raad zoekt naar mogelijkheden om vervolgstappen te zetten. Dat zou eigenlijk moeten starten met een nulmeting/benchmarkanalyse. Hiervoor biedt TELOS het geschikte instrumentarium. Langs de lijnen van bijlage I kan een klankbordgroep worden opgezet om de acties meetbaar te maken conform de gedachte bij de duurzaamheidsagenda 2015-2018.
- Voor het bepalen wat de kosten zijn van maatregelen moeten eerst een aantal stappen worden gezet:
 - *Benchmarkanalyse aanvragen op basis van TELOS voor scores op indicatorniveau t.o.v. 10-20 gemeenten.*
 - *Verifiëren en verdiepen uitkomsten benchmark aan hand van meer specifieke data uit de eigen gemeente.*
 - *Eigen beleidsdoelen vastleggen (zie hierna ook antwoord onder 1d) in samen met TELOS op te stellen duurzaamheidsbalans.*
 - *Elke twee jaar update benchmark en duurzaamheidsbalans voor tussentijdse bijsturing en behalen beleidsdoelen.*
 - *Gemeente vertaalt de afspraken vervolgens in de begroting.*
- Alleen meetbare indicatoren waar streefwaarde aan zijn gekoppeld kunnen worden gemonitord en op basis daarvan kan worden bepaald wat nodig is om een en ander te realiseren.

- Daarbij moet de focus liggen op thema's waarbij het doelbereik binnen de invloedssfeer van de gemeente of regio ligt is het mogelijk te controleren op meetbare indicatoren en/of streefwaarden.

Antwoord vraag 1d en 1e

- Het is daarom goed om naar de toekomst toe in te zetten op indicatoren waar directe invloed van gemeente mogelijk is. Bijvoorbeeld de indicator CO₂ wegverkeer wordt waarschijnlijk grotendeels verklaard door de N247 en N235 die door de gemeente Waterland lopen. Focus daarom op indicatoren waar de gemeente invloed op kan uitoefenen.
- De benchmarkanalyse aanvragen kan als startpunt dienen voor interactie met doelgroepen in gemeente.
- Deze uitkomsten uit de benchmark kunnen worden verdiept aan de hand van meer specifieke data uit de eigen gemeente en initiatieven uit de gemeente.
- Vervolgens kunnen actoren in de samenleving worden gevraagd wat de prioriteiten zijn m.b.t. duurzaamheid en melden welke initiatieven er in de gemeente al leven. Op basis hiervan bepaalt het gemeentebestuur haar visie.
- De keuze van het bestuur wordt teruggekoppeld aan de actoren in de samenleving. Zij worden uitgenodigd om samen met de gemeente te werken aan een aantal initiatieven die bij het plan aansluiten. De gemeente faciliteert en ondersteunt (zie hiervoor ook aanbevelingen rapport).
- Er zijn veel voorbeelden van gemeenten die werken op basis van nulmeting, indicatoren, duurzaamheidsbenchmark, duurzaamheidsbalans of klimaatbegroting, monitoringssysteem. Voorbeelden van kleine gemeenten die dit doen of gaan doen zijn Hulst, Hendrik-Ido-Ambacht, Heemstede, Tynaarlo. Verwijzingen zijn hierna opgenomen inclusief hyperlink ([Visie en Ambitiedocument voor Duurzaamheidsbeleid gemeente Hulst op Overheid.nl](#)), [Actieplan duurzaamheid Hendrik-Ido-Ambacht 2019-2022.pdf](#), [Rekenkamerrapport 'Sturing op het realiseren van duurzaamheidsdoelstellingen'.pdf](#), [Concept Programma duurzaamheid definitief jan.pdf](#)).

Vraag 2. Waarom is het rapport niet opgepakt met meerdere rekenkamers uit de regio?

Antwoord vraag 2.

- De Rekenkamercommissie gaat altijd eerst op zoek naar de samenwerking met andere rekenkamers. Het is voor dit onderzoek niet gelukt om andere rekenkamers te betrekken. Wel zijn er voor de onderzoeksopzet verkennende gesprekken gevoerd met rekenkamer metropool Amsterdam, die eerder soortgelijk onderzoek hebben gedaan.

Vraag 3. In hoeverre is het mogelijk voor ons als kleine gemeente om het effect te meten van de reductie in CO₂ of het aantal vierkante meters stadsgroen. Dat is natuurlijk wel wat je het liefste zou willen maar is dat voor een gemeente met onze omvang ook te doen?

Antwoord vraag 3.

- Op de website waar staat je gemeente (<https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/duurzame-leefomgeving>) kan je veel informatie terugvinden.
- Om een aantal voorbeelden te geven. Het percentage versteende oppervlakte in tuinen (49% in 2018) en het aantal bomen per inwoner (1,7 in 2018).
- Dat geldt ook voor de CO₂ uitstoot. In 2019 was deze 53 kg per m² voor Waterland ten opzichte van 54 kg per m² voor heel Nederland. De CO₂ uitstoot wordt zelfs uitgesplitst naar gemeentelijk vastgoed, autoverkeer en in percentage besparing.

- Ook voor kleine gegevens kunnen deze cijfers worden gebruikt voor effectmeting eventueel in combinatie de werkwijze in de bijlage hoe je als kleine gemeente de duurzaamheidsmonitor kan inzetten.

Vraag 4. Hoe zit het nu met de activiteiten die wel eerder zijn gepland op het gebied van duurzaamheid maar niet zijn uitgevoerd? Het rapport is hier niet voldoende helder en moeten we niet alsnog een nulmeting uitvoeren? Ook is gevraagd naar het politiek en ambtelijk draagvlak?

Antwoord vraag 4.

- Zoals hierboven staat aangegeven en ook in bijlage 1 staat beschreven is een benchmarkanalyse of nulmeting aan te bevelen. Dit sluit aan bij de aanvankelijke beleidsvoornemens uit de duurzaamheidsagenda 2015-2018.
- In ons rapport is opgemerkt dat door een aantal factoren (wegvallen ambtelijke capaciteit) minder is bereikt dan mogelijk was.
- Het politieke draagvlak zag er met name op dat er geen prioriteit is gegeven aan de duurzaamheidsagenda op het moment dat de duurzaamheidsagenda 2015-2018 afliep.
- Ook is niet gestuurd op de vastgelegde afspraken in de duurzaamheidsagenda 2015-2018. Daar was immers aangegeven dat de gemeente Waterland de voortgang van lokale duurzame energieproductie en besparing jaarlijks met stakeholders zou monitoren en evalueren door gebruikmaking van de nulmeting 2015. Het doel van deze monitoring was om de diverse stappen naar verduurzaming van de gemeente concreet en jaarlijks inzichtelijk te maken.
- De beoogde nulmeting in 2015 en de jaarlijkse monitoring was een mooi uitgangspunt geweest om projecten, initiatieven, ontwikkelingen bij te houden als mede belangrijke input voor ontwerp en bijsturing van de duurzaamheidsagenda 2020-2022.

Vraag 5. Hoe kan de raad onderstaande aanbevelingen invulling geven of concretiseren?

- a) "Wees je bewust van de rolverandering en lokale aandachtspunten" invulling geven of concretiseren?
- b) Volg nauwgezet de ontwikkelingen op duurzaamheidsgebied in samenwerkingsrelaties met externen. Informeer hoe de samenwerking verloopt en of noodzakelijke voortgang geboekt wordt.

Antwoord vraag 5 a. en b.

- Met de nieuwe duurzaamheidsagenda zijn er ook kansen voor succesvol beleid op basis van voorbeelden van andere gemeenten met (1) een groot potentieel en (2) waarbij de gemeente relatief veel invloed kan uitoefenen. Een voorbeeld hiervan is het tegengaan van voedselverspilling¹ (Gemeente Den Bosch), of gemeentelijke toezicht en handhaving wet-milieubeheer-inrichting (informatieplicht, energiebesparingsplicht en EED-auditplicht).² Zie ook rekenkameronderzoek Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest en Leidschedam-Voorburg.³
- De rol van de gemeente verschuift door de focus en keus op de twee speerpunten - meer dan voorheen - van sturen en presteren naar faciliteren, participeren en samenwerken. Dit betekent dat de gemeente meer en meer de randvoorwaarden schept en 'de samenleving' in stelling brengt, maar niet meer alles zelf regelt en uitvoert. Bijlage 1 geeft hiervoor aanknopingspunten.
- Op veel van de duurzaamheidsterreinen zijn bewoners, bedrijven en instellingen aan zet om de ambities te realiseren. Dit betekent wel dat de gemeente minder grip heeft op de resultaten. De gemeente kan slechts op onderdelen de regie nemen,

¹ <https://citydealvoedsel.nl/receptenboek/afgeprijsd-app/>

² <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-besparen/informatieplicht-energiebesparing/energiebesparingsplicht>

³ <https://www.rekenkamerwolv.nl/onderzoeken/ruimte-en-wonen-riolering-en-afval/energiebesparingsplicht>

- bijvoorbeeld in het opzetten van een energieloket of door partijen bij elkaar te brengen. De betrokkenen bij lokale initiatieven geven als signaal af dat zij graag grotere betrokkenheid van de gemeente zouden willen zien bij de inspanningen.
- Dit kan door de hierboven bedoelde klankbordgroep en bijvoorbeeld door het organiseren van een zogenaamde EffectenArena. De gemeenteraad, belangengroeperingen en bedrijven doordenken en doorleven de essentie van de gekozen speerpunten, waarna wordt vastgesteld hoe verantwoordelijkheden worden verdeeld en welke investeringen nodig zijn om de gewenste effecten te bereiken. Het beschikbare budget van de overheid is ter ondersteuning van de energietransitie en klimaatadaptie en betekent dat er ook een bijdrage vanuit de maatschappij moet komen. De sessies vanuit de EffectenArena kunnen laten zien waar de gemeente tekort schiet, maar ook, welke verantwoordelijkheden buiten de gemeente kunnen worden genomen.

De rekenkamercommissie hoopt dat de beantwoording van de vragen uw Raad weer een stap verder op weghelpt. De rekenkamercommissie kan een initiërende rol vervullen bij de eerste aanzet voor de monitoring en de klankbordgroep

Ik hoop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben. Indien gewenst behoort een nadere toelichting uiteraard tot de mogelijkheden.

Met vriendelijke groet

Gert Scholtes
Voorzitter rekenkamercommissie gemeente Waterland